

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Primair Onderwijs
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

Onze referentie
40385734

Uw brief
14 augustus 2023

Uw referentie
2023Z12912

Datum 23 augustus 2023

Betreft Antwoord op schriftelijke vragen van het lid Van Baarle (Denk) over het
manifest van studenten- en belangorganisaties over inclusieve
stilteruimtes op onderwijsinstellingen

Hierbij stuur ik u de antwoorden op de vragen van het lid Van Baarle (Denk)
over het manifest van studenten- en belangenorganisaties over inclusieve
stilteruimtes op onderwijsinstellingen.

De vragen werden ingezonden op 5 juli 2023 met kenmerk 2023Z12912.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Robbert Dijkgraaf

De minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs,

Mariëlle Paul

De antwoorden op de schriftelijke vragen van het lid Van Baarle (Denk) over het manifest van studenten- en belangorganisaties over inclusieve stilteruimtes op onderwijsinstellingen met kenmerk 2023Z12912, ingezonden op 5 juli 2023.

Onze referentie
40385734

Vraag 1

Bent u bekend met het manifest 'Stilteruimtes ter bevordering van het welzijn en diversiteits- en inclusiebeleid op onderwijsinstellingen' van de LSVB, ISO, JOB, LAKS, STIP, MSA en Ieder(in), dat op 4 juli 2023 is overhandigd aan de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap?

Antwoord op vraag 1

Ja, daar ben ik mee bekend.

Vraag 2

Wat is uw reactie op het manifest?

Antwoord op vraag 2

Wij hebben met interesse kennisgenomen van dit manifest en waarderen het initiatief dat deze organisaties hebben genomen. De behoefte aan stilteruimtes kwam ook ter sprake in de gesprekken over studentenwelzijn die de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap voerde met studentenorganisaties (JOB MBO, ISO en LSVb) en -koepels. De organisaties en koepels menen dat stilteruimtes eraan bij kunnen dragen dat studenten zich meer thuis voelen op een onderwijsinstelling. Het vergroten van de 'sense of belonging' en het creëren van een inclusief studieklimaat zijn thema's waar instellingen en studenten in het hoger onderwijs de komende jaren aan werken. De koepels (VH en UNL) en studentenorganisaties (ISO en LSVb) hebben hier afspraken over gemaakt in het Landelijk Kader Studentenwelzijn, ook de behoefte van studenten aan stilteruimten, waar de motie van Van Baarle (DENK)¹ om verzoekt, is hierin opgenomen.

Alle scholen en onderwijsinstellingen in Nederland hebben op dit moment al de mogelijkheid om, vanuit welke motivatie dan ook, een stilteruimte in te richten binnen de instelling en een aantal instellingen doet dat ook. Dit zijn ze echter niet verplicht. Onderwijsinstellingen maken een eigen afweging om al dan niet een stilteruimte in te richten op basis van hun eigen denominatie, pedagogisch-didactische visie en de behoeften van leerlingen, studenten en medewerkers. Daarbij speelt de beschikbaarheid van fysieke ruimtes en de zelfstandige keuze van een onderwijsinstelling altijd een rol.

Het is niet aan de overheid om een prominente positie te kiezen in de discussie over het inrichten, dan wel verplichten, van stilteruimtes. De overheid dient terughoudend op te treden bij kwesties van pedagogisch-didactisch of levensbeschouwelijk van aard. Er zijn daarmee ook geen wettelijke beperkingen dan wel verplichtingen op dit gebied. Daarbij moet helder zijn dat onderwijsinstellingen leerlingen, studenten of medewerkers niet mogen verbieden om het gebed uit te oefenen, maar zijn daarbij niet verplicht om hier een fysieke ruimte voor in te richten. De voormalige minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs heeft dit onlangs ook aangegeven in reactie op schriftelijke vragen van het lid Van Baarle.²

---

¹ Kamerstuk 36200-VIII-119

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2022-2023 II, nr. 2931

Vraag 3

Bent u zich ervan bewust dat er op dit moment te weinig inclusieve en toegankelijke stilteruimtes zijn bij onderwijsinstellingen en dat veel stilteruimtes niet aan de behoeften van de diverse groepen voldoen? Zo ja, wat gaat u hieraan doen?

Antwoord op vraag 3

Er zijn ons geen exacte cijfers bekend over stilteruimtes bij onderwijsinstellingen. Uit gesprekken met studenten en instellingen in het mbo, hbo en wo weten we dat verschillende instellingen een stilteruimte hebben ingericht. Voor scholen in het primair en voorgezet onderwijs geldt dit ook. Tegelijkertijd weten we dat er bij VOS/ABB, de koepelorganisatie voor openbare scholen, de afgelopen periode enkele vragen over dit onderwerp zijn binnengekomen. Daarnaast zien wij dat leerlingen, studenten en medewerkers soms de onderwijsinstellingen vragen om het inrichten van een stilteruimte, wat betekent dat de behoefte bestaat.

Zoals gezegd in reactie op vraag 2 is het aan instellingen zelf om hier, samen met leerlingen, studenten en medewerkers goede afspraken over te maken. Zoals de voormalige minister voor Primair en Voortgezet Onderwijs heeft aangegeven in schriftelijke vragen van het lid Van Baarle zijn onderwijsinstellingen echter niet verplicht om stilteruimtes te faciliteren.³

Vraag 4

Bent u zich ervan bewust dat studenten en scholieren moeilijkheden ervaren bij het aankaarten van hun behoeften bij onderwijsbesturen ten aanzien van een stilteruimte en hun behoeften onvoldoende gerealiseerd zien? Wat is hierop uw reactie?

Antwoord op vraag 4

Wij zijn van mening dat scholen en instellingen te allen tijde het gesprek moeten voeren met leerlingen en studenten, als daar behoefte aan is. Wij vinden het belangrijk dat zij op laagdrempelige wijze hun behoeften kenbaar kunnen maken en dat scholen en instellingen open staan om het gesprek hierover te voeren. Dat betekent dat het gesprek hierover met wederzijds begrip en respect gevoerd dient te worden. Onze verwachting is dat de afspraken die zijn gemaakt in het Landelijk Kader Studentenwelzijn en de Werkagenda mbo gaan helpen om ook binnen de eigen instelling het gesprek te voeren over passende voorzieningen en faciliteiten. Het is uiteindelijk aan de instelling zelf om te bepalen of en hoe de behoefte aan een stilteruimte gefaciliteerd wordt.

Vraag 5

Bent u het ermee eens dat toegankelijke en inclusieve stilteruimtes een bijdrage leveren aan de inclusie en het welzijn op onderwijsinstellingen?

Antwoord op vraag 5

Welzijn van leerlingen en studenten is een belangrijk onderwerp voor dit kabinet. De afspraken in de Werkagenda MBO, het Landelijk Kader Studentenwelzijn en het landelijke ondersteunings- en kennisprogramma Studentenwelzijn getuigen daarvan.⁴ Inclusieve en toegankelijke stilteruimten zijn voor sommige groepen

---

³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023 II, nr. 2931

⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2022–2023 II, nr. 31288–1067

studenten en scholieren belangrijk om zich thuis te voelen op de school of instelling. Stilteruimten kunnen daarmee een bijdrage leveren aan inclusie en welzijn op onderwijsinstellingen.

Onze referentie
40385734

Vraag 6

Bent u bereid om inclusieve, toegankelijke en functionele stilteruimtes te faciliteren die voorzien in de specifieke behoeften van verschillende groepen scholieren, studenten en medewerkers? Zo ja, hoe bent u van plan dit te doen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 6

Nee, het is in de eerste plaats aan scholen en instellingen om te zorgen voor een omgeving waarin leerlingen, studenten en medewerkers zo optimaal mogelijk kunnen werken, leren en verblijven. Het is bovendien contextafhankelijk wat de beste manier is om aan de behoeften van deze groepen invulling te geven. Wat hierop het juiste beleid is, kan de instelling, in overleg met hen, zelf het beste bepalen. Voor medewerkers dient daarbij altijd de arbo-wetgeving in acht genomen te worden.

Vraag 7

Bent u bereid om te stimuleren dat het gesprek wordt gevoerd met studieverenigingen, studentenverenigingen, medezeggenschapsraden en leerlingenraden om de specifieke inrichting van stilteruimtes in kaart te brengen en de behoeften hierover te inventariseren? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 7

Nee, het is niet aan de overheid om hier een prominente positie in te kiezen. Het staat studieverenigingen, studentenverenigingen, medezeggenschapsraden en leerlingenraden altijd vrij om dat gesprek te voeren. Ook het ingediende manifest werpt nog eens licht op deze wens, en kan net als het Landelijk Kader Studentenwelzijn en de Werkagenda mbo behulpzaam zijn om het gesprek binnen de instellingen te voeren.

Vraag 8

Bent u bereid om aandacht te vragen voor de toenemende behoefte aan wassingsruimtes in combinatie met stilteruimtes onder (religieuze) studenten, scholieren en medewerkers en te stimuleren dat hier op onderwijsinstellingen rekening mee wordt gehouden? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 8

Zie het antwoord op de vragen 6 en 7.

Vraag 9

Bent u zich ervan bewust dat stilteruimtes ook kunnen bijdragen aan een prikkelarme omgeving voor neurodivergente scholieren, studenten en medewerkers en bent u derhalve bereid om dit te stimuleren? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 9

Stilteruimtes kunnen bijdragen aan een prikkelarme omgeving voor neurodivergente scholieren, studenten en medewerkers. Het is aan instellingen om te zorgen voor een omgeving waarin leerlingen, studenten en medewerkers zo optimaal mogelijk kunnen werken, leren en verblijven. Dat kan op verschillende manieren, en daar bestaan ook verschillende behoeften in. Het is aan instellingen om hier beleid op te maken. Het inrichten van stilteruimtes is daarbinnen één van de mogelijkheden.

Vraag 10

Bent u bereid om over te gaan tot het uitvaardigen van een richtlijn, of een advies, waarin onderwijsinstellingen op alle niveaus gevraagd wordt werk te maken van inclusieve, toegankelijke en functionele stilteruimtes? Zo nee, waarom niet?

Antwoord op vraag 10

Nee, zoals gezegd is het aan instellingen om hier, samen met leerlingen, studenten en medewerkers, desgewenst over in gesprek te gaan. Het is aan de instellingen, en niet aan de overheid, om hier vervolgens een afgewogen keuze in te maken. Daarmee zijn wij niet bereid tot het uitvaardigen van een richtlijn.

Vraag 11

Zou het mogelijk zijn om het inrichten van een stilteruimte wettelijk aan onderwijsinstellingen te verplichten, op welke manier zou dit volgens u kunnen worden vormgegeven en bent u bereid deze optie te overwegen?

Antwoord op vraag 11

Het is niet aan de overheid om te treden in de levensbeschouwelijke en pedagogisch-didactische ruimte van instellingen. Scholen en instellingen hebben de ruimte om daar eigen afwegingen in te maken en doen dat ook. Wij overwegen momenteel dus ook niet om deze optie te onderzoeken.

Vraag 12

Op welke manier heeft u uitvoering gegeven aan de aangenomen motie Van Baarle⁵ die u verzoekt om in gesprekken met koepels over te brengen dat er behoefte bestaat aan inclusieve en toegankelijke stilteruimtes in onderwijsinstellingen? Heeft dit volgens u voldoende resultaten opgeleverd?

Antwoord op vraag 12

In de gesprekken met onderwijskoepels VH, UNL en MBO Raad heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap het belang van toegankelijke en inclusieve stilteruimtes overgebracht, zoals beschreven in het antwoord op vraag 2.

---

⁵ Kamerstuk 36200-VIII-119

Daarnaast heeft de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de MBO Raad aangemoedigd om goede voorbeelden te gaan delen met onderwijsinstellingen. Hiermee is uitvoering gegeven aan bovengenoemde motie van het lid Van Baarle.

Onze referentie
40385734

In het Landelijk Kader Studentenwelzijn is opgenomen dat stilleruimtes kunnen voorzien in de behoeften van sommige studenten om zich thuis te voelen op de instelling. Wij vinden het positief dat de behoeften van studenten concreet zijn benoemd in het Landelijk Kader Studentenwelzijn. Vanwege de verschillen in context tussen instellingen, en gelet op de verschillende behoeften van studenten, ligt het in de lijn der verwachting dat er ook andere keuzes worden gemaakt om een veilig en inclusief studieklimaat te realiseren.